

SVEIKATOS MOKYMO IR LIGŲ PREVENCIJOS CENTRAS

**VISUOMENĖS SVEIKATOS STIPRINIMO VEIKLOJE VARTOJAMŲ SĄVOKŲ,
SVEIKATOS UGDYMO IR MOKYMO ATASKAITOJE (FORMA NR. 41-1-SVEIKATA)
VARTOJAMŲ TERMINŲ, PILDYMO TAISYKLIŲ PAAIŠKINIMAI**

METODINIAI PATARIMAI

VILNIUS, 2015

**Visuomenės sveikatos stiprinimo veikloje
vartojamų sąvokų, Sveikatos ugdymo ir
mokymo ataskaitoje (forma nr. 41-1-sveikata)
vartojamų terminų, pildymo taisyklių
paaiškinimai**

Metodiniai patarimai

Parengė
Zenonas Javtokas

Patarimai skirti savivaldybių visuomenės sveikatos biurų,
kitų sveikatos priežiūros įstaigų, vykdančių sveikatos
ugdymo ir mokymo veiklą bei jos apskaitą, specialistams.

**VISUOMENĖS SVEIKATOS STIPRINIMO VEIKLOJE VARTOJAMŲ SAŲVOKŲ,
SVEIKATOS UGDYMO IR MOKYMO ATASKAITOJE (FORMA NR. 41-1-SVEIKATA)
VARTOJAMŲ TERMINŲ, PILDYMO TAISYKLIŲ PAAIŠKINIMAI**

Sveikatos stiprinimas (*Health promotion*) yra procesas, suteikiantis daugiau galimybių rūpintis savo sveikata ir ją gerinti (PSO, 1986). Sveikatos stiprinimo procesas apima sveikatos būklės gerinimą (stiprinimą), sveikatos saugą ir ligų prevenciją.

Sveikatos stiprinimo programa – dokumentas, kuriame numatomos sveikatos mokymo, ligų ir sužalojimų prevencijos priemonės aplinkos ir/ar elgsenos veiksnių (determinantų), įtakančių sveikatą, pokyčiams pasiekti.

Visuomenės sveikatos stiprinimas apima sveikatos mokymą, informacijos apie sveiką gyvenseną sklaidimą, sveikos gyvensenos propagavimą, formavimą ir nuo elgsenos priklausomų visuomenės sveikatos rizikos veiksnių mažinimą ir kitas teisės aktų numatytas priemones (Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 33 str.).

Sveikatos mokymas apibrėžiamas kaip organizuota žinių perdavimo, bendravimo bei elgseną įtakojanti veikla, skirta supratimui apie sveikatą, jos išsaugojimą ir stiprinimą didinti tiek asmens, tiek bendruomenės lygiu.

Renginiai

Renginys yra organizuotas įvykis, kuris yra planuojamas, organizuojamas, vykdomas ir vertinamas bei skirtas tam tikro dydžio dalyvių grupei. Renginiai yra laikini įvykiai, turintys tam tikrą trukmę, kuri planuotiems renginiams paprastai iš anksto nustatyta ir paskelbta (šaltinis: Getz D. Event Management and Event Tourism. New York: Cognizant, 1997).

Renginio metu žmonės susieina kartu – fiziškai ar virtualiai – turėdami tikslą, ir bent jau daliai tas tikslas yra ko nors išmokti. Šių žmonių veiklai būdingas nuoseklumas ir tvarka (šaltinis: Brookfield, S. Understanding and Facilitating Adult Learning. 1986. San Francisco: Jossey-Bass).

Renginiai gali būti skirstomi į specialiuosius, švietimo, sporto, kultūros, poilsio, auklėjamuosius, pramoginius, reklaminius, asmeninius ir kt.

Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai

Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai priskiriami specialiųjų švietimo renginių grupei, kurių metu perteikiamos sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos žinios ir/ar vyksta praktiniai užsiėmimai sveikos gyvensenos įgūdžiams formuoti.

Sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitos (formos Nr. 41-1-sveikata) 1 lentelės „Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai ir leidiniai“ 1 skiltyje pateikiamas pranešimų, paskaitų, pamokų ir kt. jiems pagal formą artimų sveikatos ugdymo ir mokymo renginių (pavyzdžiui, vaizdinių priemonių ir pratimų demonstravimas, įvairios pratybos, šiaurietiškojo ėjimo mokymo pamokos) skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitos (formos Nr. 41-1-sveikata) 1 lentelės „Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai ir leidiniai“ 3 skiltyje pateikiamas diskusijų, debatų ir kitų jiems pagal formą artimų aktyvių sveikatos ugdymo ir mokymo renginių (interaktyvi paskaita, pokalbių, žaidimų, atvejo analizių, projektų kūrimo, interviu, derybų ir kt.) skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Pastaba: 3 skiltyje pateikiamos diskusijos ir kt. aktyvaus mokymo renginiai, jeigu jie nėra kitų renginių (pavyzdžiui, paskaitų) sudėtinė dalis. Jeigu diskusija, kaip metodas naudojama tik paskaitai pagyvinti, ji registruojama 1 skiltyje.

Sveikatos ugdymo ir mokymo ataskaitos (formos Nr. 41-1-sveikata) 1 lentelės „Sveikatos ugdymo ir mokymo renginiai ir leidiniai“ 5 skiltyje pateikiamas konkursų, viktorinų, varžybų ir kitų jiems pagal formą artimų viešų sveikatos ugdymo ir mokymo renginių (pavyzdžiui, spektaklių,) skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Atkreipiame dėmesį, kad 1, 3 ir 5 skiltyse nurodomas ne seminarų, konferencijų, akcijų, švenčių skaičius, o jų metu skaitytų paskaitų, darytų pranešimų, organizuotų viktorinų, konkursų, varžybų skaičius, nes vieno seminaro, konferencijos, šventės ar akcijos metu gali būti organizuoti skirtingi renginiai ir skirtinga jų tematika (pavyzdžiui, viename seminare trys pranešimai skirtingomis temomis: apie sveiką mitybą, fizinio aktyvumo skatinimą ir streso kontrolę, arba akcijos metu skaitomos paskaitos, organizuojamos viktorinos ir šiaurietiško ėjimo pamokos.

Sveikatos ugdymo ir mokymo renginių dalyviai (formos Nr. 41-1-sveikata 2, 4, 6 skiltys) – tai asmenų, kuriems sveikatos ugdymo ir mokymo renginių metu perteikiamos sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos žinios ir/ar ugdomi sveikos gyvensenos įgūdžiai (paskaitų ir pranešimų klausytojai, diskusijų, debatų, viktorinų, konkursų, žaidimų, varžybų ir kt. renginių dalyviai, ugdytiniai) skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Atkreipiame dėmesį, kad 2, 4 ir 6 skiltyse nurodomas ne seminarų, konferencijų, akcijų ar švenčių dalyvių skaičius, o jų metu skaitytų paskaitų, darytų pranešimų, organizuotų viktorinų, konkursų, varžybose dalyvavusių asmenų skaičius, nes vieno seminaro, konferencijos, šventės ar akcijos metu gali būti organizuoti skirtingi, skirtingos tematikos renginiai, skirtis šiuose renginiuose dalyvavusių asmenų skaičius (pavyzdžiui, akcijos metu skaitytą pranešimą išklausių asmenų skaičius pateikiamas 2 skiltyje o akcijos metu organizuotos viktorinos dalyviai pateikiami 6 skiltyje).

Stendai, plakatai (formos Nr. 41-1-sveikata 9 skiltis) –viešoje vietoje (patalpose ar lauke) sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos tema demonstruojamų sveikatos ugdymo ir mokymo stendų, plakatų, paveikslų, nuotraukų ir kt. jiems pagal formą artimų sveikatos ugdymo ir mokymo priemonių, skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Atkreipiame dėmesį, kad šioje skiltyje (9) pateikiamas ne plakatų, stendų pavadinimų, bet demonstruojamų (iškabintų) plakatų, stendų vienetų skaičius.

Elektroninių leidinių skaičius (formos Nr. 41-1-sveikata 12, 15 skiltys) – internete (interneto svetainėje) sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos tema publikuojamų (pateikiamų) knygų, brošiūrų (formos Nr. 41-1-sveikata 12 skiltis) ar atmintinių, lankstinukų, skrajučių ir kt. panašių leidinių (formos Nr. 41-1-sveikata 12, 15 skiltys) skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Atkreipiame dėmesį, kad elektroniniai leidiniai, jeigu nėra išleisti jų popieriniai tiražai, 10, 11, 13, 14 skiltyse nepateikiami. Tik elektroniniai leidiniai (jų pavadinimų skaičius) pateikiami 12, 15 skiltyse.

Straipsniai, pranešimai, publikacijos periodiniuose leidiniuose ir internete (formos Nr. 41-1-sveikata 8 skiltis) – sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos tema periodiniuose leidiniuose (žurnaluose, savaitraščiuose, laikraščiuose), internete (interneto svetainėse) publikuotų straipsnių, informacinių pranešimų skaičius pagal 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas.

Atkreipiame dėmesį, kad 8 skiltyje pateikiamas bendras publikacijų skaičius (sumuojant visas kiekvieno sveikatos ugdymo ir mokymo straipsnio, pranešimo publikacijas periodiniuose leidiniuose ir interneto svetainėse).

Bendra pastaba: TV ir radijo laidos, vaizdo ir garso siužetai, straipsniai, pranešimai ir leidiniai, jeigu **jeigu juose nėra perteikiamos sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos žinios ir/ar ugdomi sveikos gyvensenos įgūdžiai** (pavyzdžiui, teikiama tik informacija apie įvyksiančius ar įvykusius sveikatos ar sveikatos mokymo renginius, jų rezultatus, skelbiama tik sveikatos statistika), **nepriskiriami sveikatos ugdymo ir mokymo laidoms, straipsniams, pranešimams ar leidiniams ir formos Nr. 41-1-sveikata 7 – 15 skiltyse neregistruojami.**

Sveikatinimo renginiai – plačiajai visuomenei ar tikslinei gyventojų grupei skirti sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos renginiai (pranešimai, paskaitos, pamokos, diskusijos, debatai, konkursai, viktorinos, varžybos ir kt. vieši renginiai).

Sveikatinimo renginių dalyviai – asmenų, dalyvavusių sveikatinimo (sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos) renginiuose, skaičius

Konsultavimas – konsultuojamojo (asmens, prašančio patarimo) ir konsultanto (visuomenės sveikatos priežiūros ar kito kompetetingo specialisto) sąveika (bendradarbiavimas), kurio metu asmuo skatinamas analizuoti savo motyvus ir elgesį, siekti tam tikro asmeninio sprendimo (šaltinis: Šveikauskas V. Sveikatos edukologija. Universiteto vadovėlis, 2008).

Konsultavimas yra intervencija, kuria siekiama konsultuojamojo (kliento, paciento) sveikatos elgsenos pokyčių, veiksmingo sveikatos problemų sprendimo.

Konsultavimas – parama žmogui mokantis ir įgyjant žinių, įgūdžių, nuostatų ir vertybių. Bendravimas gali vykti „gyvai“, kalbantis telefonu, per vaizdo terminalą, vaizdo konferenciją, susirašinėjant laiškais ir elektroniniu paštu. Konsultuojamas gali būti ne tik pavienis asmuo, bet ir žmonių grupė (pavyzdžiui, mokinių tėvai).

Pastaba: konsultavimas yra patarimų davimas konsultuojamajam to prašant. Neprašomas patarimų davimas nėra konsultavimas (tai tik patarimų davimas, sveikatos mokymo metodas).

Apie konsultavimą daugiau galima pasiskaityti Sveikatos ugdymo ir ligų prevencijos centro interneto svetainėje publikuojamame leidinyje „Visuomenės sveikatos stiprinimo vadovas savivaldybėms“, 13-15 psl. (prieiga internete:

[http://www.smlpc.lt/media/file/Methodine%20medziaga/2014-09-7%20Visuomenes%20sveikatos%20stiprinimo%20vadovas%20savivaldybems_2014%20galutinis%20\(1\).pdf](http://www.smlpc.lt/media/file/Methodine%20medziaga/2014-09-7%20Visuomenes%20sveikatos%20stiprinimo%20vadovas%20savivaldybems_2014%20galutinis%20(1).pdf)

Konsultavimo paslauga – fiziniams ir juridiniams asmenims suteiktą konsultavimo sveikatos stiprinimo, ligų ir sužalojimų prevencijos klausimais paslaugų skaičius.

Duomenys apie sveikatos ugdymo ir mokymo, sveikatinimo renginius ir jų dalyvius, konsultavimo paslaugas gali būti planuojami ir skaičiuojami pagal atskiras visuomenės sveikatos stiprinimo sritis (f. 41-1-sveikata 1.1 – 1.14 eilutėse nurodytas sveikatos ugdymo ir mokymo temas).